

éves nagyszerű próbálkozásairól, eredményeiről hírt adni.

Az egyes tanulmányok valamennyi mondani-valóját, adatát és következtetését teljes alapos-sággal ismerteti lehetetlen, de talán szükségtelen is. Ezek értékei a felhasználhatóságban, az ötletadásban vannak – amiről csak elolvasásuk-or győződhetünk meg.

Elsőként a Békéscsabai 11. Számú Általános Iskolában működő blokkrendszerű foglalkozások programját, tapasztalatait ismertetik a szerzők. (Szabó G. Mária, Kökényesi Tibor, Kárpáti Andrea, Gajdács Mária, Salamon Györgyné, Kocsodi Sándorné, Csiborné Szauer Éva, Krajcsó-vics Mihályné.) Majd a József Attila Lakótelepi Általános Iskola iskolaotthonának eredményes munkáját Gátszegi Ferencné, Angyal Imréné, Lapatinszki Gizella, Kováts Tiborné, Sipos Józsefné és Varga Sándorné mutatják be. Meggyőződé-sünk, hogy ez a blokkrendszeres-iskolaotthonos tapasztalatgyűjtemény, az itt leírt eredmények jól hasznosíthatók, adaptálhatók és újszerűséggükkel értékes alapirodalomként fognak szerepelni.

A *Tallózó* című rovatban Apró Tibor, Kukla Mária, Böke Gyula ad rövid ismertetést a Ma-gyar Pedagógia, a Magyar Pszichológiai Szemle és a Pszichológia című folyóiratokban megjelent néhány tanulmányból.

A *Hírekben* Kincses László beszámol az újjá-alakult Pedagógiai Társaság működéséről, majd a pedagógiai pályázati kiírást ismerhetjük meg. Az írások közös vonása, hogy közérthetők, végig érdekesen színesek, őszinte hangvételűek. A 22 szerző között van tudományos kutató, főiskolai docens, de többségük gyakorló pedagógus. A ta-nulmányokat a szerkesztőknek és a szerzőknek az a mély meggyőződése kapcsolja össze, hogy az „élő pedagógiai problémák” megoldásáért kö-zös a pedagógia elméletének és gyakorlatának a felelőssége.

Végezetül még egy megjegyzés. Közismert, hogy egy ilyen kötet megjelenése csak kollektív munka eredménye lehet. Ezért külön örömmel olvastuk, hogy feltüntették a számok szerzői mel-lett a „kivitelezőket” is. Nevezetesen: a kiad-vány anyagát Fábian Györgyné gépelte, a grafi-kai feladatokat Nikula Györgyné látta el, a sok-szorosítást Hrabovszki János végezte. Nevelés 1. szám, Békés Megyei Pedagógiai In-tézet, 1984. 134 l.

DR. FARKAS KATALIN

Dr. Molnár Béla

A FÖLD ÉS AZ ÉLET FEJLŐDÉSE

Az elmúlt negyedszázadban a földtudomány kiszélesedett nemzetközi kutatásainak és méré-scinek eredményei új szemléletet formáltak a szilárd kéreg és a földi élet fejlődésfolyamatának alakulásában. A könyv írója a legmodernebb ré-tegtani vizsgálatok alapján elfogadott földtörté-neti, időrétegtani besorolásokat ismerteti. A be-

osztás tartalmazza a rádiometrikus korokat mil-lió években, a kezdeti és végidőszakokat, vala-mint idő-, időszakkorok időtartamát és az abszo-lút időt is.

A földrajzi burokból lejtésszódó fejlődési fo-lyamatokat a legújabb elméletek alapján mutat-ja be minden összetevőjével. A földtörténeti ese-mények egymásutánosságát rajzosan, táblázatsze-rűen a legújabb beosztásban, az új elemzésekkel alkalmazza. Feltünteti az orogénfázisokat, a hegy-ségekfejlődési ciklusokat szintén millió években.

Szép, tetszetős rajzokkal illusztrálva ismerteti – amely iskolai szemléltetésre is nagyon alkalmas – az őslények fosszilizációjának és életképrekon-strukciójának jelentőségét a földtörténeti múlt egy-másutánosságának vizsgálatában.

A földtörténet tagolódásában a fontosabb hegy-ségekfejlődési szakaszokat és jelentősebb formációkat új táblázat alkalmazásával mutatja be. Eszté-tikus formában és új módon használható térképeket, keresztmetszeteket, rétegtani szemelvényeket, diagramokat mutat be, amely jól segíti a szemléltetést és a fogalmak helyes kialakítását, megérté-sét.

Az új lemeztektonikai elmélet kialakításával, a Föld és az élet fejlődésének újraértékelése válhat valóra. A szerző ezt az újszerű értékelést végzi el, így új módon adja szintézisét a szilárd kéreg és a földtani folyamatok alakulásának, rajta az élővilág korok szerinti fejlődésének. Mindezzért dicséret illeti a könyv íróját.

A kontinentstáblákat és a különböző hegy-ségrendszereket az új lemeztektonikai szemlélet szerint értelmezi, mivel a kéregben lejtésszódó fo-lyamatokat ma egészen másként látjuk, mint 15-20 esztendővel ezelőtt.

A kontinentális és óceániai lemezek egymáshoz viszonyított mozgásmechanizmusát és hatásvizszo-nyait logikusan és könnyen érthetően tárgyalja a geoszinklinálisok fajtáival és annak üledékképző-désével együtt.

A szerző egy-egy korszak tárgyalásánál kereszt-metszetet adja a tárgyalt korszak ősföldrajzi vi-szonyainak, éghajlatának, valamint élővilágának, amelyeket külön fejezetként részletesen is elemez a legújabb ismeretek és irodalmak alapján. Mo-dern felfogásban foglalkozik Magyarország idős kristályos és paleozoós képződményeivel, ame-lyeknek helyét, helyzetét, kialakulását már nem lehet magyarázni egyszerűen az ún. Prinz-féle „Ti-sia”-elmélettel.

Új formában értékes ábrákat találunk a borító belső oldalain. Az egyik az élővilág törzsfájának módosított a másik az életfejlődési szakaszokat és ősmaradványokat tartalmazó földtani óra.

Úgy gondolom e nagyszerű mű értékét növeli a felhasznált szakirodalom nagy száma, újszerű-sége és mennyisége. Néhány számadat a felhasz-nált irodalom bemutatására: a szerző 134 irodal-mat említ, amelyet felhasznált, ebből 62 1970 után jelent meg. (46,2%). Ezek elsősorban a leg-újabb nemzetközi és hazai kutatások eredményeit

tartalmazzák. Külföldi szerzőktől 48 különböző értékű munkát használt fel.

Ezt a könyvet új megállapításokat tartalmazó értéke, módszeres felépítése, jól érthető nyelvezete alapján őszintén ajánlom – elsősorban geográfus és biológus szakos – kollégáimnak részben a régebben írt tankönyvek, segédkönyvek kiegészítésére, másrészt továbbképzés és a meglévő ismeretanyag gyarapítása céljából.

Tankönyvkiadó, Budapest, 1984. 351 l.

DR. BAGDI SÁNDOR

Szénássy Zoltán

JÓKAI NYOMÁBAN

A pozsonyi Madách Könyvkiadó 1969-es megalkulása óta több mint 500 kötet könyvet (évenként kb. félszázat) jelentetett meg, főleg cshszlovákiai magyar írók szépirodalmi és ismeretterjesztő munkáit. Sárkány Árpád igazgató a kiadó legfontosabb feladatának a cshszlovákiai élő magyar irodalom bemutatását tartja, de betölti a Madách kiadó a „hid” szerepét is, amikor eljuttatja a magyarországi olvasókhoz a legkiválóbb cseh és szlovák írók munkáinak magyar fordításait.

Ezt bizonyítja egyik legutóbb megjelent kötetünk is, mely a szlovákiai és a magyarországi ifjúság számára készült, közös könyvkiadási egyezményeinek keretében. Szénássy Zoltán: *Jókai útja* című kis könyve (összpéldányszáma 8700, ugyanakkor elég alacsony számú, 3400 példány jutott csak a magyarországi olvasóknak) látszólag csupán egy a Jókairól írt számtalan életrajz, portré, méltatás sorában, hacsak a legutóbbiakat cmlitjük: Lengyel Dénes: *Jókai Mór*, Bp., 1968; Lengyel Dénes: *Így élt Jókai Mór*, Bp., 1975; Nagy Miklós: *Jókai Mór*, Bp., 1975 stb. Hangsúlyozom, látszólag egy a sok Jókai-portré közül, mégis egészen más Szénássy Zoltán írói szándékát tekintve. Nemcsak filológiai pontosságú, ismert adatokat sorra vevő, részletes életrajz közlésére törekszik, hanem az író romantikus életének állomásait, hazai tájegységekhez való kötődését villantja fel – a bölcsőtől a koporsóig – Jókai-izű és fordulatosságú történetet adva a fiataloknak vagy azoknak, akik már nem olvassák Jókait. Szénássy Zoltán figyelemfelkeltő és ismeretterjesztő kedvvel készült Jókai portréja azért is tűnhet különösen jól időzítettnek, mert sajnos, a mai ifjúság nem ismeri, s éppen ezért nem is szereti Jókai regényeit.

Lengyel Dénes 1968-ban még így írhatott Jókai című kötetének bevezetőjében: „Jókai még ma is az egyik legolvasottabb magyar író. Műveit a könyvkiadás mellett a rádió, a film és a televízió népszerűsíti. Mi az oka ennek a népszerűségnek, amely több mint száz év óta tart?” (Lengyel Dénes: *Jókai Mór*, Bp., 1968. 5. l.). Most, 1983-ban, igazat kell adnunk Sütő Andrásnak: „De van-e Jókai a könyvesboltokban? Nincs már – hiába keressük. Könyvkiadóink dolga, hogy e helyzetet változtassunk.” (Tiszatáj, 1983. március, 46. l.)

Jókai valahogy kiment a divatból, a krimik és az olcsó westernek világa, a „szennyes források” megfertőzték a tizenéveseket, nem kell, mert nem mutatták meg nekik Jókai csodálatos világát, nem fedezték fel nyelvének ízét, nyelvi csodáját „Nyelvében él a nemzet – s Jókai nyelvi kútforrás dolgában száz esztendő múlva is fölfrissít bennünket, rádöbbsen mesés gazdagságunkra...” (Sütő András, Tiszatáj, 1983. március, 46. l.) Sütő András és egyben Szénássy Zoltán figyelmeztető üzenete minden magyar olvasónak szól. Egy Jókai nélkül felnőtt nemzedék, szegényebb lesz, nélkülözi az „Anyanyelv Csodaországát”.

Szénássy egy percig sem feledkezik el arról, hogy kiknek írja könyvét (ajánlása: Tamás unokámnak), s ahogyan a nagypapa mesél rácsodálkozó unokáinak gyermekkoráról, az iskolás évekről, a legmélyebb benyomásokról, amelyek végigkísérik életünket, úgy meséli el Szénássy olvasóinak Jókai indulását, különös tekintettel Komáromra, a szárnypórbálgató évekre. Az akkori komáromi élet: a család életét melege, az ifjú Jókait körülvevő művelt, jellemes emberek, kik példaképei lehetnek, tanárai, kikre felnézhetett, köztük a tudós Vály Ferenc, aki „úgy tudott tanítani, hogy az gyönyörűség volt, és lélekműveléssel is foglalkozott” – a kötet egészéhez viszonyítva nagyobb terjedelmet és fontosságot kap.

A kálvinista kollégium tanáranak emberformáló munkája – vallja Jókai is – egész életére kiható, milyen fontos tehát – tanítja Szénássy –, hogy a tanár igazi eszményképe, példaképe legyen az ifjúságnak. A diákevek bemutatását Szénássy általában Jókai-idézetek felhasználásával, de a legjellemzőbbekkel és a legérdekesebbekkel színesíti. Sokszor olyan varázslatosan építi be Jókai vallomását saját elbeszélésebe, hogy az olvasó úgy érzi, végig Jókai mesél. Szénássy csak közvetít. Ezért is tűnik számunkra az egész könyv hangulatilag egységesnek, a fejezetek nem különállóak, nem követik darabosan egymást. Jókai útjának fonalát egy pillanatra sem engedi ki kezéből, Szénássy elbeszélése tömör és magával ragadó. A komáromi kálvinista kollégium életét pl. Jókai egyik visszaemlékező anekdotájával illusztrálja, a vándorló szatyorról és a medikus diákokról szólóval, és ez az egyetlen kiragadott mozzanat igazán felejthetetlen történet.

Milyen, Jókai útját meghatározó állomásokat, tájegységeket emel ki Szénássy? Komárom bizonyára a legfontosabb, hiszen vissza-visszatér más fejezetekben is a komáromi emlékekhez. (A rajziskola, a dunai Erzsébet-sziget, a Jókai család patriális légköre, amely Petőfit is befogadja stb.) Lengyel Dénes: *Így élt Jókai* című könyvével összehasonlítva Szénássy sokkal többet írt Komáromról, hiszen maga is komáromi lévén, jobban ismeri a bölcsőt ringató táj hangulatát. Elidőzik a pápai időszaknál is, ez adja Petőfi barátságát, és itt lesz, testben-lélekben felfrissülve, megerősödve a magyar Alföld megismerésével igazán íróvá. A további magyar tájak közül Szénássy különösen Erdélyt, Erdély Jókaira gyakorolt hatá-